

EPISCOPUL IULIU HOSSU DE LA UNIREA DE LA ALBA IULIA ÎN ÎNCHISORILE REGIMULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

Sergiu Soică*

Cuvinte cheie: Biserica Română Unită cu Roma – Greco-Catolică; Unirea de la Alba Iulia, Episcopul Iuliu Hossu, regimul comunist, închisoarea Sighet.

Keywords: Romanian Church United with Rome – Greek-Catholic, Union of Alba iulia, Bishop Iuliu Hossu, Communist regime, Prison Sighet.

The Destiny of Bishop Iuliu Hossu: from the Great Union in Alba Iulia to the Romanian Communist Penitentiaries

(Abstract)

Iuliu Hossu was one of the most important personalities in interwar Romania and a distinctive figure of the Greek-Catholic Church. In 1918 – the year of Romanian national emancipation – he participates in the Great Assembly of Alba-Iulia, contributing therefore decisively to the Union. Being in the forefront of his co-nationals who participated in this great act, he managed to enforce Romania's legitimate interests, namely Transylvania's unification with the fatherland. He read the Great Assembly resolution of 1 December 1918 in Alba-Iulia in front of an enthusiastic crowd. Moreover, he was appointed to present the act to King Ferdinand I, along with Orthodox Bishop of Caransebes, Dr. Miron Cristea. Bishop Iuliu Hossu made the following statement about the Great Union: "December 1st represented the much expected fulfillment of Justice, uttered by God through his people, happy and forever united with Romania. It was a moment of light which brought the victory of Truth; a moment of supreme joy expressed by a nation whose suffering lasted for millennia without losing the faith in its righteousness". Regarding the presentation of Unions Act in Bucharest, Hossu mentioned: "We were four: Goldis, Alexandru Vaida, Miron Cristea the bishop of Caransebes and me. We boarded a special train consisting of a class wagon pulled by a locomotive driven by fathoms of wood. The next day in Bucharest we were expected by the new government. The words they addressed us had a historical relevance: You were expected to arrive for 1000 years. Let's not split up again. There was not only the joy of one generation but also the happiness of an entire nation over centuries, a nation who remained steadfast in the belief of the union. There were not only two clergymen accompanied by two laymen, but also Transylvania's immense prestige of suffering, of hope and of prophecy; on the road to making history they brought the sound of clanking chains broken by the people's enthusiasm and frenzy of triumph. The crowd was with those in poor and shabby coat reverends. The procession moved forward flanked by unseen shadows of Romanian-Transylvanian heroes, suddenly fallen into immortality. Oh God, how great and holy lives in me your joy! I was in the Jerusalem of national aspirations, in the fortress of all glorious Romanian rulers! How intense were enthusiasms which today can not find the proper expression: exclamation of pray – pray for Transylvania; I saw kneeling people in tears; others strewed flowers brought from who knows where, in that Bucharest of 1918 filled only by heart petals; some threw their hats away; all of them burst into unceasing shouts of joy".

After the communist regime took power in Romania, Iuliu Hossu and the Greek-Catholic Church suffered unprecedented hardships. 30 years after the Great Union, Romania's communist government issued the Decree 358/December 1st, 1948, by which the Church was abolished. Consequently, bishop Hossu was arrested by the Securitate and detained at the Ministry of the Interior. The arrest was carried out in his brother's home, the engineer Ioan Hossu. Subsequently, on 8th November the same year, he lost his Episcopal authority, as the last Greek-Catholic bishop officially in charge.

Iuliu Hossu was an important Bishop of Romanian Unite Church who was imprisoned by the communist regime. He was arrested on October 29, 1948 and jailed for the next 5 years in Sighet penitentiary (In October-November 1950, 45–50 bishops and Greek-Catholic and Roman-Catholic priests were transported to Sighet. The penitentiary was considered a "special work unit", known under the name of "Danube colony", but in reality was a place of extermination for the country's elites and at the same time a safe place, not possible to escape from,

* Universitatea de Vest din Timișoara, Vasile Pârvan, nr. 4, 300223, Timișoara, Romania. E-mail: sergiusoica@gmail.com. Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/140863, proiect strategic ID 140863 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013.

the frontier of the Soviet Union being less than two kilometers away. The prisoners were kept in unwholesome conditions, miserably fed, and stopped from lying down during the day on the beds in the unheated cells. They were not allowed to look out of the windows. Finally, shutters were placed on the windows, so that only the sky was visible. Humility and ridicule were part of the extermination programme.). After his releasing Iuliu Hossu was followed by Romanian Security (Securitate) and condemned to mandatory domicile until his death, on May 28, 1970.

Iuliu Hossu, una dintre cele mai importante personalități ale României din perioada interbelică, dar și o mare personalitate a bisericii, s-a născut la data de 30 ianuarie 1885 în localitatea Milaș din județul Mureș-Oșorhei, actualmente Bistrița-Năsăud, al treilea băiat al preotului greco-catolic Ioan și al Victoriei, născută Măriuțiu¹.

Recunoscut de Sfântul Scaun, la 21 aprilie 1917, Iuliu Hossu a fost hirotonit în Catedrala mitropolitană din Blaj de către mitropolitul Victor Mihali de Apșa, asistat de episcopii Demetriu Radu și Valeriu Traian Frențiu, în ziua de 21 noiembrie 1917. Au urmat apoi luarea în posesie canonică a eparhiei, la 15 decembrie 1917, apoi, o zi mai târziu, întronizarea festivă în Catedrala Greco-Catolică din Gherla².

În anul 1918, anul de emancipare națională a românilor, participă la Marea Adunare de la Alba-Iulia și se va număra printre înfăptuitorii Unirii. Încununarea eforturilor sale, au fost tocmai faptul că s-a aflat în primele rânduri ale românilor participanți la marele act care consfințea o realitate istorică nouă: unirea Transilvaniei cu România, citind mulțimii Rezoluția Marii Adunări din 1 Decembrie 1918 de la Alba-Iulia. Mai mult, a fost desemnat să prezinte Regelui Ferdinand I actul respectiv, alături de episcopul ortodox al Caransebeșului, dr. Miron Cristea³.

Episcopul Iuliu Hossu a descris acest moment de la Alba Iulia în anul 1968, cu ocazia semicentenarului Unirii. Conform ANCSAS⁴ Iuliu Hossu a evocat acest moment într-un interviu cu Petronela Negoșanu și E. Boșca Mălin. Episcopul Iuliu Hossu a afirmat:

„Am fost investit în scaunul vlădiciei de Gherla în noiembrie 1917, când am părăsit – cu inima sfârtecătă – misionarismul din spitalele Monarhiei unde timp de trei ani am fost preot militar pentru zecile de mii de români răniți pe fronturi. De acolo

ca și de acasă știam supremele dorințe ale neamului: „unirea cu Țara prin voința Supremului Stăpân”. Comunicam mereu aceasta în taină, conducătorilor noștri politici (de atunci, în frunte cu Pop de Băsești, Mihali, Vaida, spunându-le că toți așteaptă doar semnalul, care nu a întârziat să vină. „Să stăm tare, să stăm cu smerenie! Să luăm aminte” – ne erau vorbele.

După investitură am văzut pe împăratul. Eram episcop tânăr: 32 ani. I-am vorbit: poporul nostru este sortit nimicirii de stăpânirea maghiară; vrea dreptate! M-a ascultat. Dreptate nu i-a făcut. Și-a luat-o singur!

Întâi decembrie a fost ceas al împlinirii Dreptății, de veacuri așteptată, rostită de Dumnezeu prin poporul său fericit că se unea pe veci cu România. Ceas de lumină revărsată din veacuri, de biruință a Adevărului; ceas al supremei bucurii a unui neam ridicat din suferința mileniului cu credința tare în dreptatea lui.

Este ziua sfântă a sufletelor românești, semn al înălțării României, una și nedespărțită, pe temei de Dreptate și Adevăr. Ziua Unirii reabilitează pe toți aceia care au luptat, care au fost stigmatizați cu vorba de „trădători de Patrie”, dar oare s-au sacrificat pentru Unirea Românească din cetatea lui Mihai Viteazul, marea apoteoză a martirilor. [...] Am cuvântat și eu la împlinirea voinței Domnului în mijlocul elanului anonim... Asistam, optimiști și senini, la încheierea dezbaterilor din sala zisă de atunci a Unirii. Da... îmi amintesc... Afară, cât era întinsul, sta poporul românesc, peste o sută de mii, așteptând vestea mare. Îi spun lui Miron Cristea, episcopul Caransebeșului: La ce zăbovim aici? Hai în mijlocul poporului să-i dăm bună vestire. Că bine spui frăția ta! a fost răspunsul. Pe masă erau câteva foi cu hotărârea ce trebuia votată. Iau un exemplar și ieșim braț la braț să luăm contact cu vijelia de afară. Ne oprim cutremurați lângă steagul cel mare și sfânt al Neamului, în mijloc de adâncă, de liturgică, tăcere. Cuprind cu o privire cerul senin și omătul imaculat de pe dealurile de dincolo de câmpul furcilor, pe care fuseseră căzniți Horia și Cloșca; fac semn de Sfântă Cruce peste frunțile senine ale imensei mulțimi, apoi încep cu inspirație de dincolo de mine, robul: Acesta-i ceasul Dreptății! fraților într-un neam! Brațele îmi

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), *Fond Informativ, Dosar individual Hossu Iuliu*, I 736, vol. 1, ff. 16–20.

² *Ibidem*, p. 14.

³ Vezi pe larg Valer Hossu, *Episcopul Iuliu – sfântul Marii Uniri*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2008, *passim*.

⁴ ACNSAS, *Fond Informativ, Dosar individual Hossu Iuliu*, I 736, vol. 7, ff. 218–222.

erau ridicate să cuprindă și cerul și pământul. În slăvi dincolo de frunți spre mine îndreptate, mi-au răsărit scene din Spitalele de campanie. Am întrebat deci frunțile: Vă amintiți de zilele de întuneric, când vă vesteam prin sutele de spitale că Dreptatea va învinge? Vă aduceți aminte că vă spuneam că se apropie ceasul bucuriei noastre? Da, Sfinția Ta, te știm, te cunoaștem! mi-au răspuns sute de glasuri.

Ei bine, ceasul acela a sosit! Unire, Unire! legăna valul viu.[...]

M-am gândit, la Hristos, la spusa lui adresată apostolilor, și am rostit pentru mulțime: Da fraților, Unire! Mulți au dorit să vadă ceea ce vedeți voi și n-au văzut; să audă ceea ce voi auziți acum și n-au auzit. Ochii voștri lăcrămează fericiți că văd și urechile că aud bunavestire, a unirii noastre pe veci. Ascultați! Și le-am citit apăsător actul Unirii.

La sfârșit le-am spus că Hotărârea este judecata lui Dumnezeu prin reprezentanții a toată suflarea românească. Auzindu-mă, cerul se răsturna de urale: Ne unim! Ne unim! Și plângeau a bucurie neamurile noastre toate. Ne unim! Bindecuvântă Părinte!

Eu le-am spus iarăși: Fericiți sunteți voi fiilor care pentru vecie pecetluiți Unirea cu România, o Românie întemeiată pe Dreptatea lui Hristos, pe credința poporului său. Dreptatea și Adevărul sunt la temelie României unite.

Așa a fost...

Hotărârea este magna-charta libertatum; arată sufletul generos al românilor; este rezultatul unui examen luminos de conștiință a unui popor întreg. Ea – și e bine să știți aceasta! – este izvorul luminos al principiilor pe care azi le găsim solemn codificate în constituție. Vă amintiți ce se hotărâse – între altele – la Alba Iulia?

Noi bătrânii o știm ca pe un text biblic; „Egala îndreptărire și deplină libertate confesională pentru toate confesiunile din Stat”. Era unul dintre principiile fundamentale la alcătuirea noului Stat Român proclamat de Adunarea Națională de la 1 decembrie 1918.

Constituția noastră spune că libertatea conștiinței este garantată tuturor cetățenilor. Oricine este liber să împărtășească sau nu o credință religioasă. Exercițiul cultului este garantat de Constituție.

Eu, Episcopul de Cluj-Gherla, vă spun acum, când am 84 ani, că sunt mândru de România de azi! Ea a căpătat numele mare și cinstit pe care nu-l are nici o altă țară latină de baștină, cum suntem noi. Sunt mândru că România nu mai este adverb ci substantiv: România, republică socialistă...

Și vă mai spun – pentru că n-am ascunziș în inimă – că acest întâi decembrie este – după părerea

mea – întunecat de măsura din 1 decembrie 1948 luată după 250 ani de la Unirea cu Roma, 100 de ani de la revoluția din 1848 și 30 ani de la aceea din 1918 – aceste acțiuni de mare curaj la care au contribuit din plin credincioșii luptători ai Bisericii. Convingerea mea este că nu va trece mult până când lumina bucuriei semicentenarului de acum va fi totală.

La aniversarea solemnă din 1968 nu se cuvine să fie absentă Biserica Blajului, Biserica tăcerii; să fie rănită Constituția Țării în ceea ce are mai profund, mai uman. Aniversarea trebuie să îmbrace deplina haină a luminii; să poarte adevărata pecete a autenticității erei pe care noua Constituție o consfințește; să fie îndreptată nedreptatea. [...]

Poporul! El a pregătit Unirea. Toți, până la unu, știau că sunt români; că România liberă este doar peste crestele Carpaților; că toți românii trebuie să fim la un loc.[...]

Actul prezentării Unirii la București.

Eram patru: Goldiș, Alexandru Vaida, Miron Cristea episcopul de Caransebeș și cu mine. Ne-am urcat într-un tren special compus dintr-un vagon de clasă tras de o locomotivă mânăată cu stânjani de lemne. A doua zi, la București, ne-a așteptat noul guvern. Ni s-au spus vorbe pentru istorie: sunteți așteptați să sosiți de 1000 de ani. Să nu ne mai despărțim niciodată. Bucuria nu era a unei generații ci a întregului popor din toate veacurile, neam care a rămas neclintit în credința de unire.

Nu erau doi popi însoțiți de doi laici, ci Transilvania cu prestigiul imens al suferințelor, al speranțelor și al prorocirilor; înaintau pe drumul istoriei aducând zornăit de lanțuri sfărâmate prin mijlocul poporului cuprins de frenezia triumfului. Mulțimea era alături de cei în modeste reverenți și sărăcăcioase surtuțe. Cortegiul înainta flancat nevăzut de umbrele eroilor Transilvaniei românești prăbușiți năprasnic în nemurire.

O, Doamne cum trăiește în mine marea și sfânta Ta bucurie. Eram în Ierusalimul aspirațiilor naționale, în cetatea de scaun a voievozilor țării românești! Cât de intense erau entuziasmele care azi nu-și pot găsi loc în vorbă: strigăte ca de osana – osana pentru Transilvania; vedeam lacrimi care îngenuncheau pe unii; alții presărau flori cine știe de unde aduse din Bucureștiul plin în 1918 doar de petalele inimilor; unii aruncau pălăriile; cu toții răbufneau în strigăte de neconținută bucurie.

Venea Transilvania!

Ardealul, Ardealul ne cheamă! Noi cei patru duceam pentru vecie voința de Unire. Totală! Stăteam toți patru încremeniți. Priveam cerul senin a pierdută, a mistică binecuvântare, și, – Doamne,

Doamne, – curgeau și lacrimile noastre din căldură de nesecat izvor. Osana, ne-am eliberat!

Veșnicia mi-a dat și mie paharul bucuriei. Sunt recunoscător lui Dumnezeu și neamului. Azi de aici din locul de singurătate, binecuvânt pe toți cei din viață, participanți la marele act din 1918, pe nepoții și strănepoții lor, binecuvânt satele și orașele iertând greșiților și nevoind să supăr pe nimeni nici în vis. Dumnezeu să-i împărtășească pe toți din jertfa milei și laudei. Îmbrățișez fierbinte pe toți, în acești ani de pe urmă ai vieții mele, prin smeritele mele rugăciuni. Păstrați-vă cu toții credința în Adevăr și Dreptate”⁵.

Odată cu instaurarea regimului comunist din România Episcopul Iuliu Hossu și Biserica Română Unită a avut de suferit. După 30 de ani de la Unirea de la Alba Iulia, guvernul comunist din România a dat Decretul 358 din 1 decembrie 1948, prin care Biserica a fost desființată. În acest context episcopul Hossu a fost arestat de o echipă a Securității din casa fratelui său, inginerul Ioan Hossu, la 29 octombrie 1948, ora 1.30 noaptea⁶, și încarcerat la Ministerul de Interne. Ulterior, la 8 noiembrie același an, este depus de autorități din scaunul episcopal, ca ultimul episcop greco-catolic în funcțiune.

Din fișa matricolă penală de la penitenciarul Sighet⁷ se observă că episcopul Iuliu Hossu a fost arestat și pe tot parcursul detenției nu a avut proces sau vreo hotărâre judecătorească.

Primul loc al detenției, ca și în cazul celorlalți episcopi greco-catolici, a fost mănăstirea ortodoxă de la Dragoslavele, din Argeș. De aici, în luna februarie 1949, au fost escortați la mănăstirea ortodoxă Căldărușani, iar ulterior, în mai 1950, transferați la închisoarea din Sighet.

Sighetul ca penitenciar comunist a elitelor țării, a devenit loc de exterminare din mai 1950, până în anul 1955, perioadă în care era condus de Vasile Ciolpan⁸. La acest penitenciar în noaptea

de 5–6 mai au fost duși aproximativ 80 de foști politicieni din perioada anilor 1918 – 1945. Aceste arestări s-au făcut de către Ministerul de Interne, la care au participat 228 de „tovarăși” organizați în 38 de echipe a câte șase tovarăși, 115 erau la Școala DGSP, 40 de la Securitatea București și 63 de la Direcția a IV-a”⁹. În 26 mai 1950 au ajuns la Sighet Episcopii și preoții Bisericii Greco-Catolice, reținuți încă din 28–29 octombrie 1948, care aveau domiciliu obligatoriu la diferite mănăstiri¹⁰. În august 1951 au ajuns deținuții din lotul Maniu – Mihalache, iar până în 1952 au mai ajuns diferiți oameni politici și alți episcopi și preoți greco-catolici.

Deținuții au ajuns la Sighet datorită Decretului nr 6 din 1950 care prevedea înființarea unităților de muncă pentru „elementele dușmănoase a Republicii Populare Române, în vederea pregătirii

Sighet într-o perioadă de apogeu a represiunii politice. De profesie tăietor de lemne, a fost pe front în divizia „Tudor Vladimirescu” și a devenit membru PCR în 1947. În cadrul Direcției Generale a Penitenciarelor (DGP) a avut funcțiile de educator politic la penitenciarul Sighet (iulie 1949 – mai 1950) și comandant al aceleiași închisori între 1950 și 1955. În caracterizările existente în dosarul de cadre, Vasile Ciolpan era descris ca „un element atașat instituției noastre, [iar] munca ce i-a fost încredințată a dus-o în bune condiții”. Foștii deținuți îl descriu ca fiind un ins brutal, care „îi bătea cu picioarele până și pe cei bolnavi”. Constantin C. Giurescu afirmă că, în general, „știa să se stăpânească”, dar uneori „avea izbucniri care arătau adevărata lui fire, adâncurile violenței lui”. În perioada ianuarie – iunie 1955, Ciolpan a fost cercetat de către comisii ale MAI pentru nerespectarea regulamentului și regimului din penitenciar. În rapoartele întocmite de către comisii, se consemnează că Vasile Ciolpan nu a întocmit certificatele de deces ale deținuților decedați în penitenciarul Sighet între 1950 și 1955, „a tolerat și nu a tras la răspundere cadrele care au bruscat deținuții”, și-a însușit alimente din rația destinată deținuților și obiectele personale ale acestora. În intervalul de timp menționat, la Sighet au decedat 53 de deținuți, care au fost înhumați, noaptea, fără sicrie (lemnul a fost sustras de Ciolpan). În mai 1955, Ciolpan a trimis o adresă Direcției Penitenciare în care admitea că „tot ceea ce s-a făcut, este în afara legii”. Totuși, el cerea să fie desculpat, deoarece se considera doar un „comunist” care a „dus la îndeplinire sarcina dată” de Partid. În urma acestor cercetări, Vasile Ciolpan a fost înlocuit din funcția de comandat al penitenciarului Sighet, iar până în decembrie 1989 a avut funcțiile de director al cinematografului din Sighet, funcționar la primăria Sighet și administrator al unui stand de tir sportiv din centrul orașului. Vasile Ciolpan a murit în 2004, împăcat cu faptele sale, pentru că „acesta a fost regimul”. accesibil online la adresa: http://www.crimelecomunismului.ro/ro/biografiile_nomenclaturii/#Vasile_Ciolpan, (18 aprilie 2015).

⁹ Claudiu Secașiu, *Noaptea Demnitarilor 5/6 mai*, accesibil online la adresa <http://calincis.go.ro/Istorie/Arestari50.htm>, (18 aprilie 2015).

⁵ ACNSAS, *Ibidem*, I 736, vol. 7, ff. 218–222.

⁶ „S-a prezentat, conform ordinului de misiune nr. 6700 din 28.10.1948, la adresa din strada Cortului, nr. 11, echipa formată din locotenent de Securitate Iavorschi Gheorghe; sublocotenent de Securitate Baroncea Victor și Dragomir N. pentru a-l ridica”. ACNSAS, *Fond informativ*, Dosar I000736, vol. 4, f. 305.

⁷ Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor, fișă matricolă penală Iuliu Hossu, disponibilă online la <http://86.125.17.36/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/Fise%20matricole%20penale%20-%20personalitati%20publice/Hossu%20Iuliu/>, accesat la 1 aprilie 2015.

⁸ Vasile Ciolpan (n. 8 ianuarie 1920, Vișeu de Jos, jud. Maramureș – d. 2004). Personaj faimos din galeria torționarilor, Ciolpan a fost comandantul închisorii de la

și încadrării lor pentru viața socială în condițiile democrației populare și a construirii socialismului”. Oricine putea fi reeducat dacă: „faptele sau manifestările lor, direct sau indirect, primejdiesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în Republica Populară Română, precum și cei care, în același mod, defăimează puterea de stat sau organele sale dacă aceste fapte nu constituie, sau nu pot constitui prin analogie infracțiuni”¹¹.

Episcopii și preoți greco-catolici au ajuns la Sighet în două etape, în 26 mai 1950, transportați de la Mănăstirea Căldărușani, iar a doua etapă în toamna anului 1950, episcopi și preoți greco-catolici transferați de la diferite penitenciare din țară. Episcopul Ioan Ploscaru descrie în felul următor transferul la Sighet: „La un moment dat intră un milițian târând un preot cu reverendă și cu ochelari orbi. Când i-au luat ochelarii l-am recunoscut pe episcopul Ioan Suciu de la Blaj. El avea geamantane și efecte mai multe căci fusese adus aici din lagăr. Cu el s-au purtat mai respectuos. I-au lăsat reverenda și crucea pectorală. După terminarea percheziției ne-au pus cătușe, legându-ne unul de altul, doi cu doi. Episcopul Suciu a rămas singur fără cătușe. Încarcerați în jeep-uri am fost duși la Gara de Nord. Aici ne-au băgat la miliția gării. În gară am fost ținuți până s-a format trenul personal de Satu Mare. Când toți călătorii erau urcați am fost duși și noi într-un compartiment de clasa a doua, rezervat anume. În seara de 26 octombrie 1950, am ajuns la Satu Mare. Aici am fost depuși la securitate, fiecare într-o celulă, până a doua zi dimineța. Securitatea locală a rechiziționat un camion în care am fost încărcăți. Au întins o prelată peste camion, așa că noi stăteam la întuneric. Au pus cătușe și episcopului Ioan Suciu. Nu l-au legat cu lanțul de ceilalți, ci și-a purtat cătușele singur pe ambele brațe. Camionul a pornit spre o țință necunoscută de noi. După un timp am simțit că frigul ne pătrunde până la oase. Intrasem în regiunile păduroase ale Maramureșului. Ajunși la Sighet am fost lăsați din nou la securitate. Băgați într-un garaj, în poziție de drepti am așteptat câteva ore până s-a întunecat. Seara am fost duși la penitenciar. Escorta a primit semnăturile de predare-primire și a plecat. Noi am fost băgați toți împreună în a doua cameră din stânga de lângă intrare. Aici aveam saltele și paturi individuale. A doua

zi ne-au dus la magazia de efecte. Eram introduși acolo, pe rând, să ne predăm hainele civile și să îmbrăcăm zeghea vărgată”¹².

Vicarul foraneu greco-catolic al orașului Timișoara, Iuliu Rațiu, în manuscrisul său, descrie închisoare din Sighet în felul următor:

„În fața porții penitenciarului din Sighet, unul dintre însoțitori, o namilă de om, care dă impresia «primitivității», făptură în flagrantă opoziție cu redusa cantitate de rațiune pe care o arăta, o sperietoare pentru cel care ar fi încercat să evadeze sau să-i înfrunte musculatura de fiară, (acesta îi era și rostul de sperietoare!), încă ca să facă spirit: Acum hai! să băgăm boii la grajd! Pentru el «boii» – eram noi: patru episcopi și vreo 25 de preoți cu școli înalte, care nu au făcut rușine Bisericii lor. – El venea desigur de la grajd. Îl arăta limbajul, – Acesta-i nivelul lui și al celuilalt fecior la fel ca el, cu care hohotiră amândoi de hazul ce au reușit să facă cei doi...”

Ei au răs pe socoteala unor nenorociți pe care, este adevărat, îi băgau, nu la grajdul propriu zis, ci la închisoare, – tot un fel de grajd, însă pentru oameni. Am fost luați în primire de gardienii casei. Am rămas despărțiți în două grupuri, așa cum am fost repartizați și în cele două dube. Pe noi, cei «tineri», ne-au condus la etajul I. camera 44, iar pe cei «bătrâni», cu episcopii, la camera 48...”¹³.

Episcopul Iuliu Hossu descria momentul sosirii la Sighet astfel: „Se deschide o poartă în zidul cam de 6 metri înalt și intrăm într-o curte, nu prea mare în fața unei clădiri cu două etaje; în partea stângă de-a lungul zidului până la intrare, erau înșiruiți o seamă de gardieni în uniforme albastre; erau gardienii penitenciarului din Sighet. Când ne-am coborât din mașini, am auzit față de ai noștri spunând între ei și păzitorilor noștri: «Băgăm bivoli la grajd»; aceasta a fost de bun venit pentru noi. S-au dat jos și bagajele, care trebuiau aduse în urmă; am mers pe rând la intrare; îndată, trecând pragul, mi-am dat seama că intrăm în penitenciar; două etaje despărțite cu pânza de sârmă, cum le-am văzut la penitenciarul din Cluj și cum sunt la toate penitenciarele, pentru a nu se arunca jos cei desperați. La capul scării, cu listele în mână, sta directorul institutului și păzitorii noștri respectiv șeful lor: fiecare cum ajungea la rând spunea numele, pe care îl nota directorul; când a venit rândul meu am zis: «Episcop Iuliu Hossu»;

¹¹ Andrei Muraru (coordonator), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945–1967)*, Iași, Edit. Polirom, 2008, 462.

¹² Ioan Ploscaru, *Lanțuri și teroare*, Timișoara, 1944, 159–162.

¹³ Iuliu Rațiu, (manuscris), „Revenirea” din 1948 sau *Unificarea Bisericilor Românești. Pășaniile mai multora, Amintirile și comentariile unuia care și el a trăit-o*, Arhiva Episcopiei Greco-Catolice de Lugoj, *Fond Iuliu Rațiu*, 87.

îndată mi-a replicat accentuat directorul: «Aici nu este episcop»; aceasta de bine venit, care spunea ceea ce ne așteaptă¹⁴.

Preotul Alexandru Rațiu acest moment îl descrie în felul următor: „Unul dintre însoțitorii noștri, o huidumă de om, a bătut la poartă. Cineva dinăuntru, un gardian, a întrebat ceva și apoi a deschis poarta. El a întrebat pe huiduma noastră: «Ce aduceți aici?». „Bivoli», a răspuns el. „Am înțeles». Preoții îmbrăcați în negru erau comparați cu bivoli. Am intrat; ne-am dat jos și gardianul ne-a condus spre ușa de intrare a clădirii. Am înțeles că suntem la închisoare, după ferestrele cu gratii și după zidurile de 6 metri care o înconjurau. (...) Șeful comandant ne-a condus la intrarea în închisoare, unde ne-a luat în primire un individ de statură mijlocie, îmbrăcat în civil. Am înțeles că el este directorul penitenciarului. Mai târziu i-am aflat și numele, deși era absolut interzis să-i întrebăm pe gardienii care făceau, în două schimburi de 12 ore, funcția de paznici, se chema Ciolpan Vasile. El a zâmbit satisfăcut de noua pradă și după ce ne-a luat în primire a zis: «De azi înainte, eu sunt tatăl vostru». Apoi, gardianul de serviciu ne-a condus în clădire, la secția a 2-a. Ne-a repartizat: pe episcopi și opt preoți, cei mai bătrâni, în celula 48, iar pe noi, preoții mai tineri, în celula 44. După ce ne-au repartizat în celule, directorul ne-a salutat cu noapte bună și cu urarea: «Să vă simțiți bine în noul pension»¹⁵.

La Sighet, viața deținuților a fost o luptă constantă cu moartea, orice acțiune fiind menită a-i distruge, iar regimul alimentar a fost principala soluție la care au recurs autoritățile comuniste pentru îndeplinirea acestui scop. A fost o armă ce nu a lăsat urme și a acționat cu răbdare, transformându-se într-un mijloc de tortură, tortura prin înfometare. Toate zilele la Sighet se desfășurau la fel: trezirea la cinci dimineața, stingerea la nouă seara; în acest interval nimic altceva decât o monotonie apăsătoare și foame.

În prima zi de detenție, mâncarea primită, putea fi numită acceptabilă: dimineața conform mărturiei lui Constantin Giurescu¹⁶, deținuții au primit

35–40 de grame pâine și o bucată de slănină. „Oare acesta să fie «micul dejun», se întreabă deținutul Giurescu. Pentru închisoare n-ar fi rău; am impresia însă că e vorba de ceva excepțional, care suplinește mâncarea obișnuită în această primă dimineață¹⁷. O posibilă explicație a găsit-o singur, în faptul că direcția închisorii n-a avut timp să pregătească cele necesare pentru deținuții ce au sosit cu o seară înainte. Tot în aceeași dimineață au primit „o căniță de tablă smălțuită, de 375 mililitri, pentru apă și o gamelă, tot de tablă smălțuită având o capacitate de un litru și jumătate, pentru mâncare”, precum și o bucată de pâine de 250 de grame „porția pe 24 de ore”¹⁸.

Prânzul a constat din fasole „pregătită cu grăsime de porc”, însă în această primă fază, aretații nu s-au gândit la consistența mâncării, ci au resimțit șocul primei impresii a unei mese „cu gamela pe genunchi”. Seara „ca mâncare, tot fasole iahnie, dar mai «lungă» ca la prânz. Îmi toarnă un polonic peste ce-mi rămăsese în gamelă. „De ce n-ai mâncat toată fasolea?» mă întreabă fără răutate, ba chiar cu oarecare simpatie, gardianul. „Fiindcă nu pot», îi răspund. „Rău faci, mănâncă; asta-i mâncare bună; mai târziu, o să-ți fie așa foame că ai să rozi și pereții»¹⁹.

Începând chiar din ziua următoare, mâncarea va fi din ce în ce mai proastă. Meniul deținuților era puțin variat: arpacaș, fasole, varză, cartofi, ocazional carne, foamea instalându-se chiar din primele zile: „Chiar a treia zi a detențiunii la Sighet, începe să-mi fie foame, o foame aproape permanentă și care, în ultimele zile ajunge o adevărată obsesie. La o jumătate de ceas după ce ai isprăvit de mâncat prânzul, ți-e foame; senzația crește treptat și atinge maximum la cinci și jumătate seara, nu ai nici măcar jumătate de ceas de răgaz de la prânz; ți-e foame chiar din momentul când ai terminat de mâncat”²⁰.

Printre cei care au mai scris despre regimul alimentar de la Sighet, se numără și Episcopul Ioan Ploscaru:

„Dimineața, terci, adică porumbul măcinat cu tot cu cocean și fiert în apă. (...) Uneori în loc de terci ne dădeau surogat de cafea preparat din orz prăjit.

La prânz un singur fel de mâncare: supă de ceapă ori supă de varză, de arpacaș, fasole sau supă de cartofi. (...) Câteodată ne aduceau deșeuri de la

www.crimelecomunismului.ro/ro/fise_detinuti_politici/personalitati/ (30 aprilie 2015).

¹⁷ Constantin Giurescu, *Amintiri*, București, Edit. All, 2000, 379.

¹⁸ *Ibidem*, 380.

¹⁹ *Ibidem*, 381.

²⁰ *Ibidem*, 388–389.

¹⁴ Iuliu Hossu, *Credința noastră este viața noastră*, 212.

¹⁵ Alexandru Rațiu, Două scrisori. *Memoria închisorii Sighet*, 121–122.

¹⁶ Giurescu Constantin (1901 – 1977), Profesor universitar și academician, a fost un specialist al perioadei medievale și al epocii moderne timpurii. Constantin Giurescu a fost unul dintre demnitarii importanți ai regimului autoritar instaurat de Carol al II-lea în 1938. A fost deputat liberal în mai multe legislaturi. După 1944 a fost deputat din partea PNL Târnăveni. În anul 1950 a fost depus la penitenciarul Sighet, camera 13. După eliberare a fost trimis în Bărgan cu domiciliu obligatoriu, accesibil online la adresa: <http://>

abator din care părțile bune erau culese de gardieni, iar oasele, bucăți de burtă de vacă, nespălate, sau tendoane mai rățăceau prin gamela noastră.

Rația de pâine era de 250 grame, dar niciodată nu avea această greutate. Vinerea primeam în loc de pâine o bucată de mămligă. Pentru bolnavii de stomac sau ulcer regimul alimentar de la Sighet era calea rapidă spre moarte sigură²¹.

Comparând regimul alimentar al deținuților politici cu cel al deținuților de drept comun, putem afla mai multe date. Astfel, pentru ziua de 16 martie 1951, la Penitenciarul Sighet Raional, meniul a fost următorul: dimineața terci; prânz – ciorbă de arpacaș, fasole; seara – fasole, iar din magazia închisorii s-au scos următoarele cantități de alimente pentru un efectiv de 64 de persoane: făină rântaș – 0,640 kg; mălai – 20,480 kg; ulei – 0,520; zahăr – 0,520; fasole – 29,500; arpacaș – 4,500; marmeladă – 1 kg; sare – 1,5; oțet – 1; boia – 0,60; usturoi – 0,100. Toate aceste alimente erau în valoare de 126,851 lei²². Pentru ziua de 11 iunie 1952, la același penitenciar, meniul a constat în: dimineața – terci; prânz – supă zarzavat, fasole; seara – fasole. Cantitățile au fost aproximativ aceleași pentru un efectiv de 83 de persoane²³. Această comparație nu face decât să confirme informațiile memorialiștilor privitoare la insuficiența alimentară.

S-a produs o schimbare care este menționată de către toți cei care au supraviețuit Sighetului și și-au scris memoriile. Ion Nistor menționează că a existat chiar și o comisie sanitară a cărui raport a fost benefic pentru situația deținuților: „Slăbisem cu toții văzând cu ochii. Eu ajunsesem la 50 de kg. Dacă acest sistem continua, am fi murit cu toții de foame și inaniție. În 1953 s-a convins despre situația noastră tragică și direcția penitenciarului. Se pare că, în urma raportului, a sosit la Sighet o comisie sanitară, care ne cântări pe toți și ne supuse unei vizite sanitare. Se vede că la raportul acestei comisii sanitare ni s-a dublat rația de pâine de la 250 la 500 grame, o măsură în urma căreia am scăpat mulți dintre noi cu viață. Numai după înzdrăvenirea noastră am înțeles cuvintele enigmatice ale directorului închisorii, despre care aflasem că se numea Vasile Ciolpan, când ne spunea că „ați avut mare noroc!”²⁴.

Sarcina îngrijirii medicale a deținuților a revenit unui doctor, pe nume Lungu și unui sanitar²⁵. Se pare însă că acesta, nici măcar n-ar fi fost medic. Cercetările din 1956 ale Comisiei medicale din București, care verificase diplomele medicilor din țară, au pus sub semnul întrebării calitatea sa de medic, de fapt acest Lungu furase actele unui medic mort în Crimeea în timpul războiului din est²⁶.

Prima vizită a acestui personaj ce a jucat la Sighet rolul de medic, este consemnată de Constantin Giurescu: „Face doi pași înăuntrul celulei și oprindu-se în fața mea cu mâinile în buzunar, spune «Eu sunt medicul». „Îmi pare bine – îi răspund – eu sunt profesorul Giurescu». «Suferiți de ceva, ați venit cu ceva de acasă?» – reproduc textual cuvintele lui. «N-am nimic, afară de un junghi puternic în omoplatul drept, junghi pe care l-am căpătat aici, dormind în prima noapte în dreptul ferestrei fără geam». «Bine, vom vedea», e răspunsul lui, se întoarce pe călcâie și fără să salute sau să mai adauge vreun cuvânt, iese»²⁷.

Acest medic era incapabil să stabilească vreun diagnostic sau să prescrie și alte medicamente „în afară de aspirină sau alte medicamente inutile”²⁸.

Ce se întâmpla cu cei suferinzi sau grav bolnavi? Aceștia erau lăsați singuri izolați, spre a-și aștepta sfârșitul, după cum ne spune Ioan Ploscaru: „Într-o zi am auzit pe Pogoneanu – a fost înalt funcționar la externe – comunicând cu D.R. Ioanițescu, fost ministru: «Nu mă mai pot mișca. Piciorul meu este violet, iar medicul nu-mi dă nimic»”. „Asistența medicală era inexistentă. Când un bolnav ajungea într-o stare disperată sau în comă, era luat și «dus la spital». Spitalul era o cameră izolată, unde bolnavul era lăsat să moară singur, pentru ca ceilalți să nu știe că a decedat. Așa se menținea secretul (una din bolile comunismului) care era singura preocupare a administrației”²⁹. Însă acest secret era deconspirat de fumul făcut de arderea saltelei celui mort, împotriva vreunei molime, iar decesul era astfel semnalat, aflăm din aceeași sursă. „De obicei, continuă Ioan Ploscaru, muribunzii erau duși în camerele de jos, atât pentru supraveghere, cât și pentru transportul mai ușor la cimitir. Strigătele lor sfâșiau liniștea nopții, cu accente de durere, de disperare sau agonie. Uneori se auzeau două-trei nopți la rând, apoi era liniște. Chinul s-a sfârșit... Toți ascultam în tăcere, cu un fior de durere

²¹ Ioan Ploscaru, *op. cit.*, 168.

²² Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, *Fond Penitenciar Sighet*, dosar nr. 20, f. 19.

²³ *Ibidem*, dosar nr. 144, f. 56.

²⁴ Ion Nistor, Amintiri din închisoare. *Memoria*, 34, nr. 1/2001, 47.

²⁵ Valeriu Achim, *Închisoarea din Sighet acuză. 1950–1955*, Baia Mare, Edit. Gutinul, 1991, 26.

²⁶ Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Cluj-Napoca, Edit. Argus, 1990, 40.

²⁷ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 386.

²⁸ Alexandru Rațiu, *op. cit.*, p. 40.

²⁹ Ioan Ploscaru, *op. cit.*, p. 170.

neputincioasă, cum pe la orele mici din noapte se deschidea poarta cea mare și intra o căruță, probabil era a închisorii, căci tot cu ea se căra gunoiul și se făceau diferite aprovizionări”³⁰.

Singurele succese în privința asistenței medicale, obținute de deținuți, erau unele aprobări ale conducerii închisorii, de a mai aduce o persoană sau două în celula bolnavului pentru a-l ajuta. Hotărârile acestea nu erau izvorâte din porniri miloase, ele fiind determinate de rațiuni mai practice cum ar fi „stoarcerea” de informații și slăbirea rezistenței deținuților. Un exemplu în acest sens îl constituie cazul lui Iuliu Maniu, care fiind foarte bolnav era ajutat de Nicolae Carandino. Acesta își aduce aminte: „Ceram mereu să vină medicul, să i se dea doctorii, să fie internat în spital, să fie adus un om în celulă. Din toate aceste deziderate – atât de firești – numai ultimul a găsit împlinire. Ne-am trezit cu un fost ministru ardelean, pensionar și el al închisorii, care ne-a fost de real folos. Arăta de o sănătate acceptabilă. Iar bunăvoința lui nu putea fi contestată”³¹.

Acest „ministru ardelean”, pe care Nicolae Carandino îl numește Pompiliu, nume fals, era Ștefan Bornemisa, un bolnav de cancer care fusese șantajat, promițându-i-se o operație în schimbul acestor servicii, informația fiind confirmată și de Constantin Giurescu. La fel și Piky Pogoneanu a fost ajutat, ca urmare a cerinței sale în fața „unui inspector de la interne” de a i se permite a avea lângă el un preot, este vorba de preotul franciscan Șt. Tătaru³².

Tratamente aplicate deținuților

„Bandit! Tu aici n-ai voie să vorbești nimic, n-ai voie să strigi, n-ai voie să fluieri, n-ai voie să cânti; n-ai voie să te rogi, n-ai voie să murmuri, n-ai voie să bați în ușă, n-ai voie să bați în perete, n-ai voie să te cațeri la fereastră, n-ai voie să... n-ai voie nimic! N-ai voie!”³³.

Deținuților politici de la Sighet le era interzisă comunicarea cu familia, prietenii, chiar între ei, nu aveau voie: să scrie sau să primească scrisori, să citească, iar găsirea asupra lor a vreunei bucați de hârtie sau creion, era aspru pedepsită. În acest sens, regimul acestora, nu se poate compara cu cel al deținuților de drept comun din același oraș, cărora li se permitea vizita rudelor și puteau primi pachete de acasă³⁴.

³⁰ *Ibidem*, p. 180.

³¹ Nicolae Carandino, *Noapți albe și zile negre*, București, Edit. Eminescu, 1992, 247.

³² Ioan Ploscaru, *op. cit.*, 247.

³³ Nuțu Roșea, *Închisoarea elitei românești*, Baia Mare, Edit. Gutinul, 1998, 23.

³⁴ Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale, *Fond Penitenciar Sighet*, dosar 143, f. 13.

Izolarea, pe lângă foamea cruntă, a accentuat starea de neputință a deținuților. Nu toți deținuții însă, au avut parte de regimul de monocelular, existând celule pentru mai multe persoane; din 108 celule, 36 erau pentru un singur deținut³⁵. Timpul s-a transformat la Sighet în element de tortură, iar sub imperativul lui „așteaptă”, pronunțat răstit de gardieni, s-a rezumat întreaga viață a deținuților în anii petrecuți în această închisoare. Celula a devenit „casă”, descrierea ei amănunțită, a fost posibilă tot datorită timpului, care permitea înregistrarea tuturor detaliilor: „Celula (...) de tip mic, pentru una, maxim două persoane. Avea circa cinci metri lungime pe doi lățime și pe trei și jumătate înălțime. Marginea inferioară a ferestrei, situată la doi metri deasupra podelei, nu îngăduia să vezi pământul curții, deci pe cei de afară, ci numai zidul înconjurător, miradorul santinei, o parte din clădirea închisorii și cerul. Tavanul celulei era boltit (...) podeaua, de scânduri de brad, sub fereastră, trei țevi paralele cu pământul străbătând zidurile ce separă celula de celelalte vecine; aceste țevi serveau drept elemente de calorifer. Ușa, opusă ferestrei, era îmbrăcată în tablă de fier; la înălțimea ochilor avea o mică deschizătură circulară, prevăzută cu un capac mobil exterior; prin această «vizetă», personalul închisorii putea supraveghea pe deținutul din celulă fără să fie văzut de el. Sub vizetă era tăiată o deschizătură dreptunghiulară; un oblon care se lăsa în afară acoperea deschizătura. (...) Perpendicular pe lungimea celulei, sub fereastră, un pat de fier cu saltea de paie, cearșaf, pătură și pernă, tot de paie, înfășată însă”³⁶.

Una din posibilitățile de „evadare” a deținutului și de stabilire a unui contact cu cei asemeni lui, a constituit-o fereastra, dar chiar și privitul pe fereastră era interzis: „În sfârșit, îmi spune că n-am voie să mă uit pe fereastră; în cazul când încalc această dispoziție «e de rău»”³⁷. Nu după mult timp, dorința de comunicare, de a afla noutăți, mai ales în cazul monocelularilor devine stringentă: „Contactul cu semenul tău devine o necesitate imperioasă; recurgi la tot felul de mijloace pentru ca să zărești – o clipă numai – chipul unui «coleg» sau să poți schimba cu el o vorbă”³⁸.

Nevoia de comunicare a reușit să treacă peste regimul disciplinar extrem de sever, deținuții asumându-și riscurile pentru metodele de comunicare folosite. La început a fost o fază de identificare pentru a-i recunoaște pe cei care, prin

³⁵ Ioan Ploscaru, *op. cit.*, 166.

³⁶ Constantin Giurescu, *op. cit.*, p. 377.

³⁷ *Ibidem*, 382.

³⁸ *Ibidem*, 383.

forța contextului, deveniseră colegi; acest lucru nu s-a realizat în totalitate, chiar și astăzi necunoscându-se numele tuturor celor care au fost la Sighet. Contactele s-au stabilit prin fereastră și prin ușă în timpul plimbărilor din curte sau a lucrului și în timpul curățeniei. Preoții, mai ales preotul Alexandru Rațiu și Alexandru Todea, erau cei care făceau legătura prin uși, între deținuți, deoarece aceștia erau scoși la măturat și la spălat pe jos³⁹. S-au mai stabilit contacte și „prin bilete lăsate în cenușa de la calorifer sau la bucătărie; eroarea făcută de deținutul Zamfirescu; la o percheziție s-au găsit asupra lui însemnări privind conversația făcută cu o santinelă care le da – colectivului 17 – țigări și chiar jurnale”⁴⁰. Se pare deci că existau contacte nu doar între deținuți ci și între aceștia și personalul închisorii. De asemenea ca în orice închisoare, codul Morse și comunicările prin zid erau utilizate pentru a conversa cu colegii din celulele vecine; o perioadă s-a folosit limba franceză pentru transmiterea mesajelor, deoarece gardienii și restul personalului închisorii nu cunoștea alte limbi străine, în afară poate de limba rusă.

Putem observa cum funcționa codul Morse de la Canonicul de Lugoj, Nicolae Brînzeu, care nota în jurnalul său, că în data de 1 iunie 1951, se afla la închisoarea Sighet, într-o celulă cu episcopii greco-catolici. Aceștia spre seară se pregătesc să comunice cu vecinii prin bătăi în perete, deoarece cineva a trecut prin fața ușii lor, șoptind „21 de litere”, ca să folosească doar literele fără diacritice și să nu se mai încurce în codare/decodare. Prima literă din alfabet, a, corespundea unei bătăi, cea de-a doua, b, primea două bătăi și așa mai departe.

Mesajul prin bătăi din celula vecină din seara zilei de 1 iunie 1950 era:

„Știe părintele Brînzeu că fiul său din Turcia, Felician⁴¹, a murit?” Brînzeu descrie momentul: „A urmat o clipă de tăcere, de consternare generală. Eu, mi-am ridicat capul, apoi cu inima strânsă de durere mi l-am așezat pe pernă, cu fața în jos și n-am scos nici un sunet...”

După câteva clipe, tăcerea a fost întreruptă de P.S. Alexandru Rusu:

– Dacă a murit, Dumnezeu să-l odihnească! Condoleanțele noastre, frate Nicolae!

– Mulțumesc, i-am răspuns cu glasul stins și, vă implor, rugați-vă pentru el.

Atunci P.S. Iuliu Hossu, care era oratorul festiv la anumite ocaziuni și vorbea în numele episcopilor (având în acest scop delegația Î.P.S. Valeriu Frențiu, înaintat în vârstă), a intervenit cu o scurtă cuvântare, prezentând condoleanțele de rigoare ale întregii camere. Am mulțumit cu aceleași cuvinte ca mai sus.

Imediat P.S. Iuliu a căutat să mă mângâie: nu e sigur că știrea e adevărată, a putut lua naștere din gura lumii, lansată, poate, chiar cu un anumit scop.

– Dar să-l întrebăm, sugerează P.S. Alexandru, de unde au aflat știrea.

– De la familie, a fost răspunsul unui proaspăt întemnițat, venit de la Lugoj.

– Când a murit?

– În iarna anului 1949–50⁴².

Tot sub semnul izolării stau și plimbările la care erau scoși deținuții, singura posibilitate de a respira aer curat. Locul destinat plimbării era curtea nordică pentru monocelulari și cea sudică pentru cei din colective. În curtea nordică exista un zid de execuție ridicat atunci când s-a construit închisoarea și culoarele de plimbare, construite în perioada comunistă. Construcția culoarelor era formată din șase ziduri paralele, situate la distanță de patru metri între două ziduri. Lungimea lor era de optsprezece metri. Aceste ziduri formau cinci culoare, cu ziduri de doi metri și jumătate înălțime. La capetele dinspre est culoarele erau înfundate cu un zid gros, iar capetele dinspre vest aveau niște deschizături largi. Nici unul dintre aceste culoare nu era acoperit. Deasupra lor era așezat un post de observație, unde se afla un gardian de pază tot timpul. Deținutul se plimba într-un singur culoar, fiind supravegheat, pe lângă gardianul din post, de un altul. Ceilalți deținuți erau scoși la plimbare în curtea nordică, pe rând din fiecare celulă; mergeau în cerc, cu mâinile la spate, cu capul plecat, fără să aibă voie să vorbească⁴³. Înainte de a ieși la plimbare, deținuților li se făcea instructajul de rigoare: „Mâinile la spate, capul jos”, să nu cumva să te uiți la ferestre, c-apoi «neagra» te mănâncă!⁴⁴.

În celulele cu un singur deținut lumina nu era stinsă niciodată, iar somnul chinuit era întrerupt periodic de percheziții, care veneau să completeze arsenalul de torturi aplicate la Sighet: „Ca inovație în această închisoare se introduc «perchezițiile» nocturne. Dormi profund, ca un deținut sfârșit. În plină noapte ești sculat, toate lucrurile, care sunt mereu aceleași sunt percheziționate și aruncate

³⁹ Cardinalul Todea – *Omagiu – Centenarul Nașterii*, Târgu Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2012, 56.

⁴⁰ *Ibidem*, 448.

⁴¹ Felician Brînzeu, fiul preotului Nicolae Brînzeu, Lector Universitar la Istanbul și Ankara.

⁴² Pia Brînzeu, Jurnal de Familie. *Orizont, Revistă a Uniunii Scriitorilor din România*, serie nouă, nr. 5, 24 mai 2011, 18.

⁴³ Nuțu Roșea, *op. cit.*, 26.

⁴⁴ Constantin Giurescu, *op. cit.*, 391.

unele peste altele în mijlocul celulei, nu se găsește evident nimic, dar odihna s-a dus...”⁴⁵.

Corvezile au constituit o altă modalitate de înfrângere a celor care fără voia lor erau reținuți în această închisoare. În primul an de detenție nu au existat calorifere, iar mutatul și aranjatul lemnelor, revenea episcopilor și preoților uniți; lemnele erau urcate cu targa la etaj; proviziile trebuiau urcate la etajul al doilea unde se afla magazia de alimente, de acolo, fiind coborâte zilnic alimentele pentru gătit. O altă muncă extenuantă consta în scoaterea apei. „În fiecare zi, episcopii erau treziți și trimiși în beciul închisorii ca să tragă apa și să umple un bazin de 1500 de litri cu pompa aspiratoare – respingătoare, învârtită cu mâna”⁴⁶. Această corvoadă îndeplinită de câte doi deținuți, înlocuiți constant de alți doi, timp de o oră și jumătate până se umplea bazinul, se repeta de trei ori pe zi. Pe lângă aceasta spălau rufele „în două vane, cu săpun fabricat din petrol, iar mâinile le sângerau din cauza frecării. De două ori pe zi curățau holurile și latrinele închisorii”⁴⁷. Poate că, pentru niște oameni tineri și sănătoși, muncile acestea n-ar fi fost o problemă, dar pentru deținuții de la Sighet, care aveau aproape toți peste 40 de ani, efortul fizic necesar îndeplinirii acestor sarcini era devastator. Neîndeplinirea regulamentului și a ordinelor avea drept consecință, ore întregi la „neagra”, o celulă fără fereastră, ce se afla la fiecare etaj, unde deținuțul era închis aproape gol.

Izolarea, foametea, corvezile, „neagra”, bățile nu sunt tot ce au avut de îndurat deținuții, mai adăugându-se și un șir lung de umilințe: „La închisoarea din Sighet exista un program de batjocorire, anume conceput demnitarilor politici. Îi scoteau în curte câte unul și acolo îi alergau, erau oameni bătrâni care abia se mișcau. Îi urcau apoi pe capra de tăiat lemne, silindu-i s-o călărească precum într-un joc de copii. Pe noi din celule ne țineau culcați cu fața la pământ, dând alarma ca să nu ne putem urca la geamuri și să privim ce se petrece afară. Auzeam rareori numai câte o implorare: «Lăsați-mă, domnule șef, nu mai pot. Inima nu mai rezistă». (...) La unii din acești bătrâni, care nu-și mai puteau duce tineta, le-o legau de gât apoi îi îmbrânceau de cădeau umplându-se de fecale și urină”⁴⁸.

De asemenea, deținuților li se impunea ocazional și „o metodă nouă de a se reîntoarce în celulele lor: cea de a-i face să sară ca broasca executând deci

flexiunea genunchilor, cu mâna dreaptă întinsă, ținând mămăliga. Era un spectacol de o tristețe de nedescris, ne spune Radu Budișteanu, care amuza enorm pe domnii călăi, stăpânii noștri. Văd încă stupefacția unuia, aerul buimac al altuia, tot acest cortegiu de lideri politici ai țării mele «făcând broasca», din ordinul demențial al brutelor care-și băteau joc de demnitatea noastră umană, de viața noastră”⁴⁹.

Deținuților de la Sighet le-a fost rezervat tot ce se poate închipui mai rău și după toate aparențele acest lucru a fost făcut într-un mod sistematic, îndreptățindu-l pe Alexandru Rațiu să afirme: „Este greu de crezut că regimul pe care l-am răbdat a fost alcătuit de un comitet de medici care au stabilit, regulile și regimul, ca să ne înfrângă rezistența și să ne zdruncine spiritul”⁵⁰.

Pentru a înțelege mai bine atmosfera de la Sighet propun o comparație între personalul închisorii și deținuți, pornind de la constatarea lui Alexandru Rațiu conform căreia toți deținuții, în jur de 150, „aveau educație aleasă, cu diplome și doctorate sau 3000 de ani de școală față de conducerea și paza închisorii care nu aveau mai mult de 80 de ani de școală”⁵¹. Directorul închisorii, Vasile Ciolpan, fost tăietor de lemne, tată a patru copii, nu cunoștea carte, avea doar patru clase; deși a manifestat anumite gesturi de bunăvoință și încurajare față de deținuți „avea izbucniri care arătau adevărata lui fire, adâncurile violenței lui (...) Pe când eram singur în celula 21, l-am auzit când striga unui șef de secție, în legătură cu un deținut: «Dă-i în cap!»”⁵². Pe lângă funcția de director, mai exista și funcția de subdirector, introdusă la sfârșitul anului 1955, și cea de ofițer de serviciu din vara anului 1954, dar cei mai mulți la număr au fost gardienii, „circa patruzeci, nici unul n-a rămas însă de la început până la sfârșit”⁵³. Primi care erau înlocuiți erau cei care se arătaseră mai omenoși față de deținuți. Comportamentul lor era unul programat la ședințele regulate, ce serveau instigării acestora împotriva deținuților.

În contrast cu paznicii lor, deținuții, foști demnitari politici și înalți clerici ai Bisericii Greco-Catolice, căutau activități care să le stimuleze facultățile intelectuale și să le ascute memoria și care erau bineînțelese modalități de a îndepărta monotonia și rutina din închisoare. Astfel s-au ținut diferite conferințe cu caracter istoric, literar,

⁴⁵ Andrei Muraru (coordonator), *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945–1967)*, Iași, Edit. Polirom, 2008, 465.

⁴⁶ Alexandru Rațiu, *op. cit.*, 37.

⁴⁷ *Ibidem*, 38.

⁴⁸ Ioan Ploscaru, *op. cit.*, 200.

⁴⁹ Andrei Muraru (coordonator), *op. cit.*, 467.

⁵⁰ Alexandru Rațiu, *op. cit.*, 39.

⁵¹ *Ibidem*, 35.

⁵² Constantin Giurescu, *op. cit.*, 410.

⁵³ *Ibidem*, 420.

științific, juridic, religios, Constantin Giurescu inventariindu-le riguros în memoriile sale. Se făceau exerciții de limbă, deținuții profitând de cunoștințele celorlalți. Alte metode de rezistență, pentru că toate aceste activități erau surse de supraviețuire. În acest spațiu, au fost scrise poezii⁵⁴ și rugăciuni în cazul preoților, care trăiau după un program strict de rugăciune și meditație, oficiind în secret și liturghii mai ales cu prilejul sărbătorilor. Preocupările acestea i-au împiedicat să cadă în depresie și irealitate și astfel să-și piardă rațiunea și cumpătul, reușind în final să treacă peste această grea încercare a unui regim de viață alcătuit spre a-i anihila.

Din mărturiile citate, se poate desprinde concluzia că Sighetul a devenit un loc al morții datorită foametei, izolării și chinurilor la care erau supuși în mod sistematic oamenii de frunte ai țării. Metoda de înlăturare a opozanților în felul acesta, a fost și ea preluată de la sovietici, alături de restul practicilor totalitariste, devenind o caracteristică a regimului comunist din România, la fel ca și în celelalte țări atinse de comunism.

La Penitenciarul Sighet, în intervalul de timp 1950–1955 au decedat 53 de deținuți⁵⁵. Aceste persoane au fost înhumate noaptea în cimitirul orașului, fără să fi fost marcate. Aici și-au găsit sfârșitul personalități politice și ierarhi ai Bisericii Greco-Catolice: Tit Liviu Chinez, Episcop Greco-Catolic de București, Valeriu Traian Frențiu, Episcop Greco-Catolic de Lugoj apoi de Oradea, locțiitor de mitropolit la Blaj, Ioan Suci, Episcopul Blajului și Canonicul Augustin Maghiar.

Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1199 din 26 iunie 1955 a adus o speranță deținuților Penitenciarului din Sighet. Datorită acestei Hotărâri, în această perioadă, o parte din deținuți au fost eliberați, o parte trimiși în domiciliu obligatoriu, iar alții au rămas în penitenciare⁵⁶.

Majoritatea mărturiilor a celor ce au supraviețuit acestui penitenciar au afirmat: „cel mai mare chin al acestui penitenciar era foamea”. Iuliu Hossu scria: „La Sighet, am văzut, simțit și trăit foamea”⁵⁷. Persoanele ce au stat cinci ani în acest penitenciar au avut un regim de exterminare. Episcopul Ioan Ploscaru în memoriile sale „Lanțuri și Teroare” referitor la Sighet a scris: „Cel mai mare chin al temniței din Sighet a fost foamea... Noi ne consolam, mai ales când murea vreun episcop,

zicând: pe acesta nimeni nu-l va mai sili să treacă la Biserica Ortodoxă, nici foamea, nici frigul, nici boala; moartea lui este un punct câștigat pentru credință.”

În anul 1955 ca urmare a Convenției de la Geneva și a admerii României (RPR) în ONU a avut loc o grațiere a deținuților politici. O parte din deținuții politici de la penitenciarul Sighet, dar și din celelalte închisori au fost eliberați sau au fost transferați la alte închisori, sau li s-au dat domiciliu obligatoriu, cum e cazul Episcopului Iuliu Hossu. La această închisoare, din cei aproximativ 200 de deținuți politici, 53 au murit. După anul 1955 închisoarea din Sighet a redevenit închisoare de drept comun, iar în anul 1977 a fost închisă, lăsată să se degradeze⁵⁸.

În perioada aproape celor 22 de ani (mai precis 21 de ani și 7 luni) de detenție și domiciliu obligatoriu, Episcopul Iuliu Hossu a fost la penitenciarul Sighet 5 ani (24 mai 1950 – 4 ianuarie 1955) și în domiciliu obligatoriu 17 ani, din care 14 ani la mănăstirea Căldărușani în D.O. până la sfârșitul vieții 28 mai 1970.

În această perioadă, Securitatea l-a supravegheat tot timpul pe Episcopul Iuliu Hossu. Activitatea Securității se poate observa în „Planurile de măsuri”⁵⁹ întocmite de ofițerii de Securitate. Prin aceste „planuri” Securitatea a urmărit în special: interceptarea corespondenței, introducerea de informatori pe lângă Episcop, introducerea tehnicii operative (T.O.) de a asculta conversațiile Episcopului cu diferite persoane care îl vizitau etc.

Cu toate acestea Cardinalul Hossu a rămas statornic în convingerile sale toată viața. Mai mult era convins că se va stinge din viață și nu va fi eliberat. Astfel, pe când se afla la penitenciarul din Sighet i-a transmis Episcopului dr. Ioan Cherteș, un mesaj pentru credințioșii lui: „Spune-le, dacă ar fi să rămân aici în Sighet, spune-le că i-am iubit pe toți până la moarte, spune-le că acesta mi-a fost cuvântul din urmă pentru ei”⁶⁰.

⁵⁴ Ioan Andrei, *Cruci de Grații*, Timișoara, Edit. Helicon, 1993.

⁵⁵ Andrei Muraru (coordonator), *op. cit.*, 468–469.

⁵⁶ *Ibidem*, 470.

⁵⁷ Iuliu Hossu, *op. cit.*, 227.

⁵⁸ Cf. Memorialul victimelor comunismului și al rezistenței, *Muzeul de luat acasă, replică virtuală a Memorialului Sighet*, București, Edit. Fundația Academică Civică.

⁵⁹ Securitatea a întocmit 7 planuri de măsuri (1 ianuarie 1956, 15 octombrie 1956, 16 marie 1957, 2 aprilie 1957, 30 mai 1957, 25 iulie 1957 și 1 aprilie 1961). Cf. ACNSAS, *Fond informativ*, Dosar I000736, vol. 1, ff. 21–41.

⁶⁰ Iuliu Hossu, *op. cit.*, 474.